

LINA Pliško

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za humanističke znanosti
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Ronjgova 1, HR – 52000 Pula
lplisko@unipu.hr

"ISTROČAKAVŠTINA" ORLIĆEVA PRIJEVODA *LIBRA O JOBUI*

Drago Orlić je koncem 2012. predstavio javnosti svoj prijevod biblijske *Knjige o Jobu – Libar od Joba* (Orlić, 2012.), kako na naslovnici knjige piše, na "istročakavski". U radu se obrađuje jezik prijevoda na fonološkoj i morfološkoj jezičnoj razini. Pjesnički se jezik promatra u kontekstu jezičnih značajki jugozapadnoga istarskog dijalekta (kojemu pripada mjesni govor Mandelića, autorova rodnog sela) i govora Svetvinčenta (središta istoimene općine kojoj administrativno pripadaju Mandelići). Zaključuje se da se u jeziku prijevoda na promatranim jezičnim razinama zrcale značajke jugozapadnoga istarskog dijalekta i mjesnoga govora Svetvinčenta, pa čak i one tipične arealne značajke: prelazak početnoga prednaglasnog *o > u*, gubljenje početnoga nenaglašenog *u* (i onoga od *o*), protetsko *v*. U množinskoj paradigmi imenica svih triju rodova primijećen je neznatan utjecaj hrvatskoga standardnog jezika.

KLJUČNE RIJEČI: *Knjiga o Jobu, Libar o Jobu, Drago Orlić, jugozapadni istarski dijalekt.*

1. UVOD

Koncem 2012. Drago Orlić objavio je čakavski prijevod *Knjige o Jobu* naslovljen *Libar od Joba*. To je drugi put da se Orlić bavi prevođenjem biblijskoga starozavjetnog teksta. Godine 2003. zajedno s Danijelom Načinovićem preveo je starozavjetnu ljubavnu *Pjesmu nad pjesmama – Kanat vrhu svih kanti*.

Vrsni književnik i publicist, sakupljač narodne književne usmene baštine, Drago Orlić rođen je 1948. godine u selu Mandelići u općini Svetvinčenat, a živi u Musaležu pokraj Poreča. Prvu zbirku pjesama *Če daž* objavio je 1983., zatim slijede *Hip i vik* (1987.), *Groti duša zrije* (1993.), *Daž daždi miš prdi* (1998.), *Med i teran* (1999.), *Mediteranski & i @* (2002.), *Filmski versi* (2005.), *IS*TRI *JANCI* (2005.), *Crna mačka* (2006.), *Vrime sve posoli* (2007.), *Reciklaža* (2010.), zbirka pjesama i proznih zapisa *Ispovijest jednog kinoamatera* (2010.) i *Patetika depresije* (2011.).

Njegove su pjesme uvrštene u tri antologije čakavskoga pjesništva.

Sakupio je zbirku istarskih praznovjernih pučkih priča *Štorice od štrig i štriguni* (1986., 2. dop. i proš. izd. 2008.), zbirku narodnih ljubavnih, erotskih i bludnih pjesama *Istre Istarski bordel muza* (2003.), *Istarske narodne poslovice* (2005.), monografiju *Srdačno vaš Poreč* (1990.; 2. izd. 1997.), sedam knjiga satire *Lipi moji*¹ (1995., 1998., 1999., 2001., 2004., 2007., 2009.), dvije knjiga priča *Štorije od žalosti* (2007.) i *Casanovina jabuka* (2009.). Javlja se kao suautor u nizu knjiga: *Rušnjak* (1978.), *Kanat rožic, tići i sunca* (glazbena slikovnica, 1992.), *Gradovi i obzori* (putopisi hrvatskih autora, 2006.), *Verši na šterni* (više godina), *FAKAT* (2001.), putopis *U mislima čupam borove* i njemački prijevod *Literarisch reisen: Istrien*, 2008., kulinarske priče *Le memorie di Papageno* (2010.). Napisao je libreto za operu *Casanova u Istri*, koja je 2009. izvedena u HNK u Rijeci, i scenarij za dokumentarni film *La Parenzana, ili kad stignemo u Makale*. Suautor je u pet pjesničko-likovnih mapa sa slikarima Josipom Diminićem, Heddom Gärtner, Đaninom Božićem, Stankom Crnkovićem i Renatom Percanom.

Od 2011. godine član je istarskog ogranka Društva hrvatskih književnika.

2. "ISTROČAKAVŠTINA" KNJIGE O JOBU

Knjiga o Jobu veličanstvena je starozavjetna knjiga koja govori o čovjeku, patnji, kušnjama, pouzdanju i vjeri u Boga. Jedna je od najčitanijih i najprevođenijih biblijskih knjiga. Trudom Drage Orlića Job je progovorio ("istro") čakavski.

U zahtjevnome prevodilačkom poslu autor se koristio različitim izvorima: prijevodom *Knjige o Jobu* Zvonimira Mrkonjića iz 2001. (*Biblija, Stari i Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost), talijanskim prijevodom *Biblije* grupe autora (*La Sacra Bibbia*, A. Salani, Rim, 1971.), prijevodom *Starog zavjeta* Gjure Daničića (*Sveto pismo Starog i Novog zavjeta*, Izdanje Britanskog i inostranog biblijskog društva, u Budim-Pešti, 1874.), prijevodom Antuna Sovića: *Knjiga o Jobu, stihometrijski prijevod s bilješkama* (V. svezak naučnih izdanja Hrvatske Bogoslovne akademije, Zagreb, 1942.) i analizom *Knjige o Jobu u hrvatsko glagoljskoj književnosti* (Matica hrvatska, Hrvatsko filološko društvo, Znanstvena biblioteka, Zagreb, 1997.) Antonije Zaradije Kiš (Orlić 2012: 22–23).

O samome činu prevođenja Orlić kaže:

Meni je prevođenje zapravo antistresna djelatnost, ali i pritajen užitak, samozatajni bijeg, svojevrsan lijek. Kada mi je dosta zamora svakodnevice, prijevod ili prepjev postaju mi utočište. Taj posao ničim nije obavezan, a najmanje rokovima i vremenom, tek zadovoljstvo posebnog trenutka, pjesnička vježba. Užitak je izazovno književno djelo utapati u materinji jezik, u čakavštinu, nastojeći biti krajnje korektan ne sagriješiti se u popularnu talijansku uzrečicu TARDUTTORE – TRADITORE (Orlić 2012: 20).

Prijevod *Knjige o Jobu* pratile su, kao i mnoge koji se prihvate takva posla, autorova nesigurnost, dvojbe i stalna propitivanja:

¹ Satirične priloge pod naslovom *Lipi moji* i potpisane pseudonimom Zvane Lakodelac, Drago Orlić redovito svakog četvrtka objavljuje u satirično-humorističnom prilogu *La kost* lokalnih dnevnih novina *Glas Istre*.

Koliko sam blizu, koliko daleko izvorniku? Ponekad sve teče lako, a potom jedna riječ zagorča užitak, malo poslije govorenje Joba opet mi se čini tako blisko mom narječju. Kod novih poteškoća obeshrabren preispitujem svrsishodnost tog posla, zamalo sizifovskog, da bi kasnije neki lijepi stih vratio optimizam. Uzimam si pokoju pjesničku slobodu i umišljam kako bi možda drevnog autora to veselilo. U novom pokušaju odustajem od rime, sad pišem inverzijom, trudim se da uvijek na kraju stiha bude glagol, tako mi se moja čakavština u arhaičnoj sintaksi čini starinskija, svečanija, mudrija, tobože bliža biblijskom izričaju (Orlić 2012: 21).

Autor si postavlja pitanje koje si postavljaju prevoditelji s izvora koji nije original:

Kad uspoređujem te tekstove nađem se u nedoumici kojem se prikloniti. Ponekad nije samo razlika u finesama. Nijedan od mojih izvora nije original, sumnjičav sam – kad bih bar znao hebrejski... i pitam se, koliko je još od te silne ljepote, da parafraziram poznati film – izglubljeno u prijevodu (Orlić 2012: 24).

Na naslovnici je autor iznad naslova *Libar od Joba* napisao: "Biblijsku Knjigu o Jobu na istročakavski preveo Drago Orlić".

U ovome nas radu zanima kakva je ("istro")čakavština Orličeva prijevoda *Libra od Joba*. Pjesnički jezik promatramo kroz prizmu fonoloških i morfoloških jezičnih značajki jugozapadnoga istarskog dijalekta (kojemu pripada mjesni govor autorova rodnoga sela Mandelići) i mjesnoga govora Svetvinčenta, budući da Mandelići administrativno pripadaju istoimenoj općini.

2.1. FONOLOGIJA

Govor Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 117), kao i jugozapadni istarski dijalekt, karakterizira ikavski refleks jata u korijenskom i nastavačnom morfemu uz pojavu stalnih ekavizama (Hraste 1964: 25; Lisac 2009: 51; Lisac 2005: 219; Pliško 2005b: 358).

U Orličevu *Libru od Joba* ovjeren je ikavski refleks jata u korijenskim morfemima: *kako uni ki nesrične usrići* (25/82); *ča je moje tilo od želiza zliveno?* (12/37) i u nastavcima: *Hudobi_bin u hip zube zbija* (17/81); *a luk i strelica mojoj ruki se vrnuti* (20/81), kao i vrlo rijetki ekavizmi: *Velika dela, ka kapiti ne moreš, on je učinija* (10/43); *Susedi su me puštili* (14/62).

Refleks praslavenskih poluglasova *ь* i *ѣ* (> *ə*) u tzv. jakom položaju u jugozapadnom istarskom dijalektu (Lisac 2009: 52; Pliško 2005b: 358) i govoru Svetvinčenta redovito je *a* (Pliško, Mandić 2013: 117). Takvi su refleksi ovjereni u Orličevu prijevodu: *zna da ga sudnji dan čeka* (23/55); *une ki se tac ne bi ufa* (1/82). U tzv. slabom položaju poluglas prelazi u "puni" samoglasnik *u*: leksemu *malin – kako kolo od malina kripko* (16/112), u prefiksu **və > va*: *Moja slava će se vajka obnoviti* (20/81), u prijedlogu *kadi* (< *kədə > *kьdě*): *tvoja krv kadi kako trava reste* (25/36), u I zamjenice *ja*: *Oj, kako su vaše brige za namon prazne* (34/68).

Stražnji praslavenski nazal *q* u jugozapadnom istarskom dijalektu (Lisac 2009: 52; Pliško 2005b: 358) i u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 117) je dao *u*: *Njima pute ja san zbira* (25/82), prednji *ę* – *e*: *Strile Svevišnjega u mojen mesu su*

(4/37), *Već ste me deset puta naružili* (3/61), *kad bi sve krite pameti ukaza* (6/47). Ispred *j* gdje se u jugozapadnom istarskom dijalektu često ostvaruje *a* (Lisac 2009: 51), u ovome su prijevodu oblici sa *e* koji su učestaliji na jugu dijalekta (Lisac 2009: 51): *Od biča zlega jezika će te zašparati* (21/36). U mjesnom govoru Svetvinčenta u ovome je primjeru ovjeren odraz *ę > a: jazik*.

Odras samoglasnoga *l* u *Libru* je u: *Prez da me sunce upeklo* (28/84). Samoglasno je *ɾ* bez popratnoga vokala: *Ča je dobrega, ča na smrt zadaje?* (6/37), *twoja krv kadi kako trava reste* (25/36). Tako je ovjeren u jugozapadnom istarskom dijalektu (Lisac 2009: 52) i mjesnom govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 117).

Prijelaz korijenskoga *-ra-* u *-re-*, karakterističan za jugozapadni istarski dijalekt, ali i za zapadne štokavce (Lisac 2009: 52), bilježen je najčešće u primjerima *rasti* (*restiti*) i *krasti* (*krestiti*) te imenici *vrabac* (*rebac*). U *Libru* su ovjereni prva dva: *Ne, pokora iz zemlje ne zreste* (2/35); *Zeleni se i cija na suncu reste; z rukami svojima ukreženo će vratiti* (10/64). U govoru Svetvinčenta ovjereni su sva tri primjera (Pliško, Mandić 2013: 118).

Odras praslavenske jotacije glasa **d* u Orličevu prijevodu, kao i u jugozapadnom istarskom dijalektu (Lisac 2009: 54) je *ž* i *j*: *nanke mriž kučke vrci ča me ovce čuvaju* (30/82); *Ki je, po ženi rojen, jušt?* (14/55). Fonem *ǰ* (u izgovoru *ǰ̣*) ostvaruje se u primljenicama: *Kad se zuz njega anđeja ujavi* (23/92). Isti su ostvaraji i u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 117).

Glasovi *č* i *ć* u jugozapadnome istarskome dijalektu najčešće su svedeni na tzv. srednje *č̣*, tako je i u Svetvinčentu (Pliško, Mandić 2013: 117). Na jugu dijalekta (primjerice u Medulinu i Valturi (Pliško, Mandić 2011: 79) postoji opreka između glasova *č* i *t'*. U *Libru* autor bilježi glasove *č* i *ć*, kako se oni ostvaruju u hrvatskome standardnome jeziku, što je razumljivo s obzirom na to da se radi o književnome tekstu.

Dosljedan prijelaz krajnjega *-m* u *-n* pojava je karakteristična za veliku većinu primorskih čakavskih govora, tako i za jugozapadni istarski dijalekt (Lisac 2009: 55; Pliško 2005b: 358) i govor Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 118), ali i za štokavske govore u blizini mora (Lisac 2003: 54). U *Libru* je ta fonetska neutralizacija dosljedna. Ovjereni u I zamjenici i imenica: *kako kralj mriž svojon vojskon* (25/82), u 1. licu prezenta glagola: *prid tobom stojin, ma ti me ne gledaš* (20/84), u D i L pridjeva: *Ki svojen bližnjen neće pomoći* (14/37), *u mukami teškin moga bin se veseliti* (10/37).

Fonem *l* je u jugozapadnome istarskome dijalektu redovito zastupljen, premda na sjeveru dijalekta, primjerice u porečkoj Novoj Vasi (Pliško 2005a: 30), ima i primjera s depalatalizacijom *l > j*. U Orličevu prijevodu nalazimo oba oblika. Depalatalizirani su primjeri malobrojni: *une ke san jubija sad proti mene su* (19/63); *ča ne više uni kega nevoja pešta?* (24/84); prevladavaju nedepalatalizirani: *U vali su mu lake grude zemlje bile / čuda ljudi on za sobon poteže* (33/68), *zuz poltronu poli kralja on hi diže* (7/97). Sonant *l* je u Svetvinčentu slivenoga izgovora (Pliško, Mandić 2013: 117).

Zamjena fonema *ž* fonemom *r* u međusamoglasničkom položaju u osnovi glagola 'moći' jezična je značajka koja je zastupljena u jugozapadnome istarskome

dijalektu, ali i "svagdje na zapadu dijasistema" (Lisac 2009: 55). Iz *Libra* su ovi primjeri: *nanke zlo z njive samo ne more ninknuti* (6/35); *čudesa ka se ne moru zbrojiti* (9/35); *ča iman force da moren čekati?* (11/37); *Ča moreš ti šekrete Božje kapiti* (7/47). Ta je pojava ovjerena i u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 121).

U primjerima: *Sva se trava zeleni, a nekošena se prije svake druge usuši* (12/41); *To je zala bo svakega ki Boga zabi* (13/41) zrcali se metatizirana suglasnička skupina **vās* > *sv* koja je u ovakvu obliku zastupljena u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 120), u jugozapadnom istarskom dijalektu (Pliško 2005b: 358), u čakavskim dijalektima južne provenijencije (Lisac 2009: 152), dijelu središnjega čakavskoga dijalekta (Lisac 2009: 102 – 103) i svim dijalektima štokavskoga narječja (Lisac 2003: 17).

Dočetno se *-l* (**-lā* < **-l_v*) vokaliziralo u *a* u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga iza *e*: *Počēja je Job znova pridikati, rekuć* (1/80), iza *i*: *Slipen san oko bija* (15/81), iza *u*: *kad bi mahnuja z rukon da me zatrije!* (9/37), iza *a*: *Pak je čoviku reka* (28/80), *Da bi ponizne visoko diga* (11/35), iza *r*: *Kad je ki ljude od pravice zatrja?* (7/33). Dočetno *-l* reducirano je na završetku unutrašnjega sloga u primjerima: *u podne, kako u srid noći, pipaju* (14/36), na kraju jednosložnih riječi: *To je zala bo svakega ki Boga zabi* (13/41).

Prijelaz dočetnoga *-l* u *-a* štokavska je značajka, međutim ona je dobro zastupljena u jugozapadnome istarskome dijalektu (Lisac 2009: 52; Pliško 2005b: 358), a ovjerena u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 118).

U *Libru* su zabilježeni primjeri zamjene afrikate frikativom: *Ča smutljivci napensaju u niš hiti* (13/35) i potpune redukcije okluziva: *Nanke jenoga hipa mi ne da zdahnuti* (18/43); *ki ni jene moždine ćutiti ne moru* (6/47). Mijene šumnika u zatvorenom slogu ovjerene su u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 119).

Redukcija početnoga suglasnika *p* u suglasničkoj skupini *pt-* u primjeru: *kako tić za u viške zletiti* (7/35) i *v* u suglasničkoj skupini *vl-*: *kako las tanka je njigova vira* (14/42) zabilježena je i u Svetvinčentu (Pliško, Mandić 2013: 119).

Za svetvinčentske (Pliško, Mandić 2013: 120) te govore istočnije i sjeverozapadnije od Svetvinčenta (npr. u Kringi, Pliško, Ljubešić 2009: 103) karakteristična je redukcija početnoga vokala u imenici *otac* > *tac*: *Od dažda tac, ki je?* (28/105).

Distribucija fonema *v* ograničena je ispred suglasničkoga ili slogotvornog *r* ako pred njim stoji kakav drugi suglasnik (Pliško 2005b: 358): *Grub i trd proti mene si* (21/84); *Zašto se kako grota voda strdne* (30/105). U govoru Svetvinčenta ta je pojava zabilježena i u primjerima: *čet̂ti, čet̂r̂t̂ak, č̂r̂č̂ak, č̂r̂č̂ati* (Pliško, Mandić 2013: 120).

Praslavenska suglasnička skupina **skj*, **stj* te starohrvatska *stěj* jotacijom se ostvaruje kao *šč* i *št*: *Ma, ko Boga čista srca iščeš* (5/41); *Žalost i nevolja ga pritišću* (24/56); *ni na njigoven ognjišću živih biti* (19/61); *i svitlo na ognjištu mu neće plamikati* (5/60).

U Svetvinčentu (Pliško, Mandić 2013: 119) i većem dijelu jugozapadnoga istarskog dijalekta prevladava štakavski odraz (Pliško 2005b: 358). Zanimljivo je da autor u svome prijevodu nije konsekventan, naime u imenici *ognjište*, kao što se vidi iz navedenih primjera, rabi oba ostvaraja. Šćakavski je odraz karakterističan za Svetvinčentu susjedne žminjske govore (Lisac 2009: 76) te za središnju i rubnu podskupinu barbanskih govora (Pliško 2000: 72–73).

Stari suglasnički skup *čt* prešao je u *št*: *Job je reka: Ja san pošten* (5/93); *Čoviku će poštenje njigovo vrnuti* (27/92).

I sljedeći ostvaraji praslavenskih suglasničkih skupina odražavaju značajke svetvinčentskoga govora (Pliško, Mandić 2013: 11–119; 121) i jugozapadnoga istarskog dijalekta (Lisac 2009: 63–64; Pliško 2005b: 358).

Suglasnička skupina **zg* palatalizacijom prelazi u *žd*: *ke ni jene moždine ćutiti ne moru, kapija biš* (6/47), a **zd* jotacijom u *žd*: *kako za daždon za namon zdisali / doprtih usti, kako litni daž čekali* (23/81); *da bi na puste kraje daždilo* (26/105); *pak da tebe daždi poslušaju?* (34/105).

Očuvana je stara suglasnička skupina **čr*: *u črnu zemlju, zemlju hlada smrtnega* (21/46); *i u črivima mu se u velen zmijin dela* (14/65).

Suglasničke skupine *št*, *šp* i *šk* zastupljene su u primljenicama: *svakakove štorije za me povidaju* (9/38); *Od mene se štumigaju nadaleko biže* (10/83); *Kad san svitlo čeka, škuro me ubašlo*. (26/84); *i ribe morske će ti špjegati* (8/49).

Suglasničke skupine *jt* i *jd* pojavljuju se u prezentskoj osnovi i infinitivu glagola izvedenih prefiksacijom od općeslavenske osnove **i-/jъd-*: *najti ga ne moren* (8/71); *prije nego pojden za nikad se vrnuti* (21/46); *On u dinbini kraj škuren najde* (22/50). U *Libru* je zabilježen i okrnjeni oblik infinitiva u kojem se gubi čitav nastavak: *Ki će doj s namom prid sud, neka dojde* (19/51); *Prije vrimenta poj će finiti* (32/56); *Ne nadija se da će škurina na svitlo zaj* (22/55).

Jotacija izostaje u rednoga broja *treći* ('treći'): *Job Elifazu treći put kontrašta* (71). Ne provodi se sibilizacija: *a luk i strelica mojoj ruki se vrnuti* (20/81); *Kad se digne, junaki trepe*, (71/112).

Protetsko je *j*-ovjereno u prilogu *opet*: *O da mi je pasane misece jopet proživiti* (2/80), a protetsko *v*- u imenici *oganj*: *od vognja moje se kosti suše* (30/84). Primjeri s protetskim *v*- karakteristični su za svetvinčentske govore, i to u riječi što počinju naglašenim samoglasnikom *o*: *vôn, vôna, vôvca, vôde* ("ovdje"), *vôgañ* te rjeđe u prednaglasnom položaju: *vorãti, vovcãmi* (prema *vôvca* itd.). Tako je i u govorima Kanfanarštine dalje prema sjeverozapadu (Pliško, Mandić 2013: 121).

U jugozapadnom istarskom dijalektu (Lisac 2009: 52) i u svetvinčentskom govoru (Pliško, Mandić 2013: 120), sonant *v* pred suglasnikom na početku riječi (ranije **vъC-*) daje *u*. U *Libru* su ovi primjeri odraza *u* kod prijedloga **vъ*: *u podne* (14/36); *u meni* (2/71); *u rukah* (14/51), i u prefikslnim složenicama: *Ča mi ni svaka pomoć uzeta?* (13/37), *nidan ne reče: 'Kadi je Bog, ki me je učinija,* (10/96). Početno **vъ* reducirano je u primjeru: *leži, i zdih svakega ljudskega tila* (10/49).

Ovjereno je niz primjera stegnutih oblika zamjenice **kъjъ*, **kaja*, **koje*, karakterističnih za veći dio jugozapadnoga istarskoga dijalekta, pa i za govor Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 120): *Ki* ('tko') *će čist zvaditi šporkega?* (4/52); *Ki* ('koji') *si mi noge u coke sapeja* (27/52); *Kega* ('kojega') *žena rodi malo dura* (1/52); *kima* ('kojima') *je zemlja uva bila dana* (19/55); *Kako list z kin* ('kojim') *se vitar rashitiva* (25/52); *Strelicu bi zvadija, ka* ('koja') *križa mu je priškuljala* (25/65); *na ku* ('koju') *ljučka noga nikad ni stala* (19/55); *uzima hiže ke* ('koje') *ni uzida* (19/65).

U većem dijelu jugozapadnoga istarskoga dijalekta gubi se početni samoglasnik u predmetku *iz* (Lisac 2009: 53). Jednako je u Svetvinčentu (Pliško, Mandić 2013: 120) i ovjereno u *Libru*: *Kako ča se oblak zgubi i shlapi* (9/39), *ča zvan lokve trstika more niknuti?* (11/41), no ima i primjera gdje se očuvao: *Iz šest nevolj će tebe izbaviti* (19/36). Reducirani predmetak (*i*)z- može biti obezvučen u svoj bezvučni parnjak *s-*: *spod trnja stisnuti su ležali* (7/82); *čine me sprid njih bižati* (12/83). Prijedlog *s* prelazi u zvučnu inačicu *z*, bez obzira na fonem koji slijedi: *Neka me on z svojon pezon speže* (6/85); *U kontratu ćeš z grotami na njivi biti, lz zvirima dibljin u miru ćeš živiti* (23/36).

U *Libru* se dosljedno provodi zatvaranje kratkoga *o > u* u prednaglasnome slogu: *i svitlosti moga ubraza* (25/82); *U mižeriji od smrti on će te učuvati* (20/35); *ko mu se cok do u prah usuši* (8/53). Takvo je zatvaranje ovjereno u većem dijelu jugozapadnoga istarskoga dijalekta (Lisac 2009: 52), primjerice u Novoj Vasi (Pliško 2005a: 33), Marčani (Pliško Mandić 2007: 335), u barbanskim govorima (Pliško 2000: 100) te južnije, u govoru Muntića (Pliško, Mandić 2011: 68). U govoru Svetvinčenta često se gubi početno *u*, uključujući i ono što nastaje od početnog nenaglašenog *o* (*gñište < ugñište < ogñište; tãc "otac", val/vãjsta/na žena, ni pût; ali i uvi, uni*) (Pliško, Mandić 2013: 120).

Jugozapadni istarski dijalekt (Lisac 2009: 55–57; Pliško 2005b: 358) i mjesni govor Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 121–122) karakterizira noviji tronaglasni sustav. U *Libru od Joba* nisu zabilježeni naglasci pa o njima ovdje neće biti riječi.

2.2. MORFOLOGIJA

Deklinacija imenica jugozapadnog istarskog dijalekta dosta je arhaična, poglavito u ženskom rodu. U muškom i srednjem rodu stanje je manje arhaično (Lisac 2009: 57–58; Pliško 2005b: 385). Takvo je stanje ovjereno i svetvinčentskom govoru (Pliško, Mandić 2013: 123–125).

U Orličevu *Libru* genitiv množine imenica ženskoga roda *a*-vrste čuva izvorni nulti nastavak: *Ča će meni njihovih ruk forca* (2/82); *Z usnic će ti slava kantati* (21/42); *od ruk i nog nanke mi hlad ni usta* (7/59). Jednako je i u imenice *lito*: *kima je već lit nego ocu tvojen* (10/55). Genitiv množine imenica ženskoga roda *i*-vrste ima nastavak *-i*: *ki čini da smo od zemaljskih zviru razumniji* (11/96).

Genitiv množine imenica muškoga roda preuzeo je nastavak imenica *i*-vrste *-i*: *Zemlja se u ruke dušmani daje* (24/44). Jednosložne imenice muškoga imaju kratku množinu: *Sedan sini i tri šćere je ima* (13/115).

Genitiv množine imenica srednjega roda *vrata* i *usta* ima nastavak *-i*: *i kad san zna da je uzad vrati uni ki me čuva* (21/86); *i lovinu mu z usi zvađija* (17/81).

U dativu, lokativu i instrumentalu množine svih triju rodova u Orlića se javljaju odstupanja od ovjerenih jugozapadnoistarskih i svetvinčentskih nastavaka. Prevladavaju oblici *-ima* za imenice muškoga i srednjega roda, a *-ami* za imenice ženskoga roda e- i i-vrste.

Nastavak *-ima* preuzet je iz standardnoga jezika, što olakšava činjenica da se taj nastavak i u jugozapadnom istarskom dijalektu pojavljuje u instrumentalu pridjeva i zamjenica (tipa *njigovima puti* ili *z obima rukami* i sl.), dok je *-ami* izvorni nastavak instrumentala imenica ženskoga roda, koji je u ovom djelu proširen i na dativ i lokativ po modelu sinkretizma u standardu (nastavak *-ama*).

Dativu množine imenica muškoga i srednjega roda u jugozapadnom istarskom dijalektu nastavci su *-on/-en/-an* (Lisac 2009: 57; Pliško 2005b: 385); u Svetvinčentu su ovjereni *-on/-en* (Pliško, Mandić 2013: 123). U Orličevu prijevodu, prema standardnom jeziku, *-ima*: *a sudcima pamet pomuti* (17/49); *On kraljima pas raspasa* 18/49; *zač ti si srcima njihovim razum skrija* (4/59).

U dativu množine imenica ženskoga roda a-vrste u Orlića nastavak je *-ami* umjesto ovjerenoga jugozapadnoistarskoga (Lisac 2009: 57; Pliško 2005b: 358) i svetvinčentskoga *-an* (Pliško, Mandić 2013: 123): *Mojin deklami furešt san doša biti* (15/62); *Je kraja tin besidami praznin?* (3/57).

U lokativu množine imenica srednjega roda nastavak je *-ima* umjesto ovjerenoga jugozapadnoistarskoga (Lisac 2009: 57) i svetvinčentskoga *-i* (Pliško, Mandić 2013: 123): *i tradimenat u svojin nidrima nositi* (35/56); *i u črivima mu se u velen zmijin dela* (14/65). Lokativ množine imenica ženskoga roda ima karakterističan jugozapadnoistarski (Lisac 2009: 57) i svetvinčentski nastavak (Pliško, Mandić 2013: 123) *-ah*: *Zašto da svoju dušu u rukah držin?* (14/51); *Po foši i škuljah su živili* (6/82), ali i *-ami*: *Ča je na mojin usnicami ča grdega?* (30/39).

U instrumentalu množine imenica muškoga roda prevladava nastavak *-ima*: *Ča da svoje meso z zubima prekidan* (14/51); *i z grihima mladosti me pritišćeš* (26/52); *Ma ča z tin prigovorima bi te stili?* (25/39) uz ovjereni nastavak *-i* (Lisac 2009: 57): *mriž nas on z dlani plješće* (37/95).

Jednosložne imenice muškoga imaju kratku množinu: *mriž nas on z dlani plješće* (37/95), ali ima i primjera gdje se javljaju odstupanja prema standardnojezičnim oblicima: *z nojevima preteja san doša biti* (29/84).

Imenice ženskoga roda i-vrste, umjesto ovjerenoga *-i* (Ribarić 2000: 129; Pliško, Mandić 2013: 123) imaju nastavak *-ima*: *Z bolestima ga on u postelji frmiva* (19/91). Imenice ženskoga roda e-vrste u *Libru* imaju ovjeren nastavak *-ami* (Lisac 2009: 57; Pliško, Mandić 2013: 123): *Jur ga on z mukami na postelji kaštiga* (19/91); *On svitlo z obima rukami drži* (32/100).

Nastavci za dativ, lokativ i instrumental množine u pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji u jugozapadnome istarskome dijalektu često su izjednačeni, "čak i tamo gdje u deklinaciji imenica nema sinkretizma množinskih padeža" (Lisac 2009: 58). U Orličevu prijevodu stanje je ovakvo. Dativ množine srednjega roda posvojnih

zamjenica ima ovjereni nastavak *-in* (Ribarić 2002: 134): *zač ti si srcima njihovim razum skriva* (4/59), kao i ženskoga roda: *mojin besidami ti uho ubrni* (1/90). Lokativ posvojnih zamjenica ženskoga roda također završava na *-in*, umjesto ovjerenoga *-ih* (Ribarić 2002: 134): *na mojin granah rosa počiva*, kao i u lokativu srednjega roda: *Po litima svojim još mlada san* (6/88). Instrumental množine posvojne zamjenice 'njegov' završava na *-ima* (Ribarić 2002: 134): *ne mare za njigovima puti hoditi* (27/95), a povratno-posvojne 'svoj' na *-in* (Ribarić 2002: 134): *z ušima svojim čuja i kapija* (1/50).

U *Libru* je ovjeren čakavski alijetet najvišega ranga, zamjenica *ča*, u različitim oblicima i značenjima: upitna ('zar') – *Ma ča ne diže ruku uni ki se utaplja, l ča ne više uni kega nevoja pešta?* (24/84); ('čega') – *Poradi česa da ja još naprid živin?*, odnosna ('što') – *Ma uno ča mi se je zamrskalo* (7/37), neodređena ('ništa') – *ča smutljivci napensaju u niš hiti* (13/35), *Od ničesa ga ni strah, strahu on se ruga* (22/107); veznik 'jer' ima oblik *aš*: *Aš kovači laži vi prvi ste* (4/50), i *zač*: *Zač ti si srcima njihovim razum skriva* (4/59). Ovakvi su ostvaraji karakteristični za jugozapadni istarski dijalekt (Lisac 2009: 58; Pliško 2005b: 358).

U zamjenica i pridjeva prevladale su palatalne inačice nastavaka zamjenične sklonidbe: *Od svega sabluna morskoga je težlje* (3/37); *Ča ni zlo za unega ki do pravice ne drži* (3/85); *Ča je dobrega, ča na smrt zadaje?* (6/37); *nevinega i krivega od distruži i zatire* (22/44). Takve se inačice ostvaruju i u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 123–124).

Posvojna zamjenica ženskoga roda u značenju 'njezin, njezina, njezino' ima oblik izveden od dativa – *njoj*: *Samo Bog put njoj pozna* (23/79); *lice njojih sudci on pokriva* (24/44); *On zemlju z mista njojega makne* (6/43). Takav oblik nije karakterističan za cjelokupno područje jugozapadnoga istarskoga dijalekta, ali je ovjeren, primjerice, u barbanskim govorima (Pliško 2000: 154).

Akuzativ množine osobne zamjenice 'on, ona, ono' u Orličevu *Libru* ima metatizirani oblik *ih > hi*: *mučali i usluhli ča ću hi naputiti* (21/81); *zato ča su hi moje beside natopile* (22/81); *kako poglavar ja san hi pelja* (25/82). U mjesnom govoru Svetvinčenta ovjeren je metatizirani oblik *he* (Pliško, Mandić 2013: 124), a jugoistočno od Svetvinčenta, u Marčani (Pliško, Mandić 2007: 336), te sjeverozapadno od Svetvinčenta, u Kringi (Pliško, Ljubešić 2009: 103), *hi*.

Infinitivni nastavci u jugozapadnom istarskom dijalektu uglavnom su neokrnjeni *-ti* i *-ći* (Lisac 2009: 58), tako je i u Orličevu *Libru*, i u Svetvinčentu (Pliško, Mandić 2013: 124): *U grob, kad uzdriješ, ti ćeš leći* (26/36); *Oni će te navaditi, će ti reći / iz srca svoga beside će zvaditi* (10/41).

Glagolski prilog sadašnji u *Libru* ima nastavke *-ći* i *-ć*: *A dižući se: 'Ko ću večer dočkati!'* (4/39); *on ga zabi, govoreć: 'Te ne poznani!'* (18/42). U svetvinčentskom govoru prevladava neokrnjeni glagolski prilog (Pliško, Mandić 2013: 124).

Oblik pomoćnoga glagola *biti* za tvorbu kondicionala specifičan je čakavski: *Ko biš me zazva, ja bin se ujavija*: (15/53); *Uši ke bi me čule, za blaženega me držale* (11/81); *Po siromahu vi bite peštali* (27/38).

Prezent pomoćnoga glagola *biti* ima "kratke" oblike: *a san li nevin? Ni sam više ne znan* (21/44); *Ča si to učinja* (12/43); *Kako cvit je nika i jur vene* (2/52); *štufali ste me i slabo ste me putili* (2/57). Zanimjekani su oblici okrnjena oblika: *kad lipo znaš da nis kriv* (7/45); *Ča me nisi kako mliko ulija* (10/45); *na ku ljučka noga nikad ni stala* (19/55); *oku njiгоven ni nebesa nisu čista* (15/55). Takvi oblici, karakteristični za jugozapadni istarski dijalekt, ovjereni su i u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 125).

U *Libru* su zanimjekani prezentski oblici glagola *imati* – *niman, nimaš, nima, nimamo, nimate, nimaju*: *Oči pretelja me nimaju više navar* (8/39), ovjereni u govoru Svetvinčenta (Pliško, Mandić 2013: 124), ali i u drugim jugozapadnoistarskim govorima (npr. Pliško 2005a: 33; Pliško, Mandić 2007: 335; Pliško, Ljubešić 2009: 103).

Glagol sa značenjem 'ići', 'kretati se' u jugozapadnom se istarskom dijalektu izražava dvjema supletivnim osnovama – infinitivnom *hodi*–: *Ča san kad u kunpaniju z laži hodija* (5/85); *h mojen slugi Jobu hojte* (8/114); *Kad se makne za kruhon hodeći* (23/55) i prezentskom *gre(d)*- (od *gręd-) (Lisac 2009: 58; Pliško 2005b: 358): *Kad gren leći pensan vajka: 'Ću li se zbuditi?'* (4/39); *Tu u vitar gre govor unega ki pati!* (26/38); *Ko gremo na forcu – ča ni on najžešći!* (19/43); *i zato mi beside štrambo gredu* (3/37). Obje su osnove potvrđene i u svetvinčentskom govoru (Pliško, Mandić 2013: 125).

3. ZAKLJUČAK

U radu smo analizirali jezik Orličeva prijevoda *Knjige o Jobu – Libar od Joba* kroz prizmu jezičnih značajki jugozapadnoga istarskog dijalekta te mjesnoga govora Svetvinčenta, budući da Mandelići, autorovo rodno selo, administrativno pripadaju istoimenoj općini.

Rezultati istraživanja na fonološkoj i morfološkoj jezičnoj razini pokazali su da se Orličev prijevod odlikuje nizom obilježja tipičnih za jugozapadni istarski dijalekt i govor Svetvinčenta.

Fonološke pojave ekscerpirane iz prijevoda potvrđene su u jugozapadnom istarskom dijalektu i mjesnome govoru Svetvinčenta. Te pojave dijele svi, ili gotovo svi, jugozapadni istarski govori: ikavski odraz jata u korijenskom i nastavačnom morfemu s malim brojem stalnih ekavizama, vokalizacija slabih jerova, prelazak stražnjega praslavenskoga nazala *q* i samoglasnog *ɨ* u *u*, prelazak prednjega praslavenskoga nazala *ę* u *e*, prelazak *ra > re* u glagolima *kresti* i *resti*, prelazak *ž* u *r* u prezentskoj osnovi glagola **mogti*, čuvanje skupine *čr*, tipični jugozapadnoistarski razvoj **d'* > *ž*, štakavski i šćakavski odraz suglasničkih skupina **skj*, **stj*, prelazak suglasničkih skupina **zdj*, **zg* u *žd*, prelazak *vs* u *sv* u zamjeničkoj osnovi **vs-*, prelazak završnoga *l* u *a*, završnoga *m* u *n*, čuvanje skupina *jt* i *jd* u izvedenica od glagola **iti*, gubljenje glasa *v* između suglasnika i sonanta *r*, kontrakcija u zamjenici *ki*, poopćavanje palatalnih varijanti nekih nastavaka (-*ega* itd.), izjednačavanje prijedloga i prefiksa *iz* i *s*.

Ekscerpirane morfološke pojave također su uobičajene u većini govora ovoga dijalekta, pa i u govoru Svetvinčenta. To su: zamjenica *ča* i njezini oblici, palatalne inačice nastavaka zamjenične sklonidbe u zamjenica i pridjeva, oblik posvojne zamjenice ženskoga roda u značenju 'njezin, njezina, njezino', neokrnjeni infinitivni nastavci, specifičan čakavski kondicional glagola *biti*, nepostojanje dugih oblika glagola *biti*, zanijekani prezentski oblici glagola *imati*, glagol sa značenjem 'ići', 'kretati se' koji se izražava dvjema supletivnim osnovama, metatizirani akuzativ množine osobne zamjenice 'on, ona, ono'.

U *Libru od Joba* nalazimo odstupanja od ovjerenih nastavačnih morfema u množinskoj paradigmi, najčešće u dativu, lokativu i instrumentalu svih triju rodova. U tim padežima prevladavaju oblici *-ima* za imenice muškoga i srednjega roda, a *-ami* za imenice ženskoga roda e-vrste. Na toj su razini vidljiva standardnojezična prepletanja. Manje je standarnojezičnoga utjecaja u zamjeničko-pridjevskoj deklinaciji.

U *Libru od Joba* potvrđene su specifične značajke govora Svetvinčenta. To je prelazak početnoga prednaglasnog *o > u*, koji srećemo i u govorima oko Svetvinčenta, na Marčanštini, Barbanštini, oko Tinjana, u žminjskim govorima. Gubljenje početnoga nenaglašenog *u* (i onoga od *o*) nalazimo i u nekim susjednim govorima Marčanštine, Barbanštine (npr. u Manjadvorcima), Vodnjanštine (u Kacani) te na sjeverozapadu (u Kringi): *tăc*, *gnjište/gnjišće*. Protetsko *v* (*o > vo*) javlja se i u selima oko Kanfanara i na Rovinjštini.

Autorova veza s porečkim govorima zrcali se tek u nekoliko primjera depalatalizacije *ǃ > j*.

Na koncu se, prema svemu navedenom, može zaključiti da je, unatoč utjecajima standarda – neizbježnima u ovakvim djelima – u temelj jezika prijevoda *Knjige o Jobu* utkan upravo svetvinčentski, materinski idiom našega autora.

LITERATURA

- H r a s t e, Mate. 1964. *Govori jugozapadne Istre*. Zagreb: JAZU.
- L i s a c, Josip. 2003. "Nastanak i razvoj jugozapadnoga istarskog dijalekta". *Nova Istra* 2: 195–198.
- L i s a c, Josip. 2005. "Glasovi jugozapadnoga istarskog dijalekta". *Drugi Hercigonjin zbornik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada: 219–222.
- L i s a c, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- P l i š k o, Lina. 2000. *Govor Barbanštine*. Pula: Filozofski fakultet Pula.
- P l i š k o, Lina. 2005a. "Mjesni govor Nove Vasi – prilog poznavanju čakavskih idioma Poreštine". *Fluminensia* 17: 25–35.
- P l i š k o, Lina. 2005b. "Jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt". *Istarska enciklopedija*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: 358.

Pliško, Lina, Tatjana Ljubešić. 2009. "Novija istraživanja mjesnoga govora Kringe". *Croatica et Slavica Iadertina* 5: 97–105.

Pliško, Lina, David Mandić. 2007. "Dijalektološki povratak Marčani". *Čakavska rič*, vol. XXXV, 2: 323–338.

Pliško, Lina, David Mandić. 2013. "Govor Svetvinčenta", *A tko to ide?*, Hrvatski prilozi XV. Međunarodnom slavističkom kongresu, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatsko filološko društvo: 115–128.

Ribarić, Josip. 2002. *O istarskim dijalektima*. Pazin: Josip Turčinović.

Izvor:

Orlič, Drago. 2012. *Libar od Joba / Biblijsku knjigu o Jobu na istročakavski preveo Drago Orlič*. Poreč: Errata corripge.

"ISTRIAN CHAKAVIAN" IN ORLIĆ'S TRANSLATION OF *THE BOOK OF JOB*

At the end of 2012, Drago Orlič presented his translation of the biblical *Book of Job: Libar od Joba* (Orlič, 2012) into "Istrian-Chakavian" to the public, of which there is a mention on the book cover. This paper offers an analysis of the Chakavian idiom of Orlič's translation on the phonological and morphological levels. The poetic language of the translation is observed in the context of the linguistic features of the Southwest Istrian dialect group (to which the local dialect of the author's home village of Mandelići belongs) and of the local dialect of Svetvinčenat (the centre of the municipality which comprises the village of Mandelići). It has been concluded that the language of Orlič's translation contains features of the SW Istrian dialect group and of the local dialect of Svetvinčenat, including the peculiar areal features: the shift of the initial pretonic *o* to *u*, loss of the initial pretonic *u* (including the *u < o*) and *v*-prothesis. In the plural paradigm of nouns of all three genders, a negligible influence of Standard Croatian has been noted.

KEYWORDS: Book of Job, Libar o Jobu, Drago Orlič, Southwest Istrian dialects.